

ARVOSTELLUT KIRJAT

59 Silja Pitkänen ja Ville-Juhani Sutinen: *Propagandan historia. Kuinka meihin on vaikutettu antiikista infosotaan.* Into Kustannus Oy 2018.

● Olli Kleemola

60 James Ball: *Post-truth. How bullshit conquered the world.* Biteback 2017 ja Matthew D'Ancona: *Post truth. The new war of truth and how to fight back.* Ebury Press 2017.

● Pauliina Raento

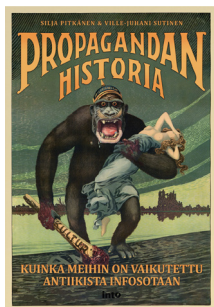
62 Mikko Porvali: *Tiedustelun näkömätön historia antiikista maailmansotiin.* Atena 2018.

● Aki Alanko

64 Yrjö Varpio: *Suvun musta lammas. Herman Hesekeiel Holmströmin elämä.* Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2017. ● H. K. Riikonen

65 Pekka Tenhunen: *Ensi askeleet Suomen luontoon – First Steps into Finland's Nature.* Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys (KLYY) 2018.

● Mattias Tolvanen

Propagandasta – kiihkottomasti

Silja Pitkänen ja Ville-Juhani Sutinen: *Propagandan historia. Kuinka meihin on vaikutettu antiikista infosotaan.* Into Kustannus Oy 2018.

”Totuudenjälkeinen aika” valemedioineen ja hölynpölyä twiittaavine valtionpäämiehineen on havahduttanut useimmat meistä uudella tavalla siihen tosiasiaan, että propaganda elää ja voi hyvin keskuudessamme. Tämä epämiellyttävä herätys näyttää manifestoituvan myös propagandaa käsittelevien kirjojen korkeasuhdanteena. Viime vuonna ilmestynyt Joonas Pörstin *Propagandan lumo* sai tänä vuonna seurakseen Silja Pitkäsen ja Ville-Juhani Sutisen *Propagandan historia* -teoksen.

Tuoreen teoksen tekijäimistä kollegani Silja Pitkänen valmistellee parhaillaan Jyväskylän yliopistolla väitöskirjaa neuvostoliittolaisista propagandavalokuvista. Kirjailija-kääntäjä Ville-Juhani Sutinen on tunnettu yhteiskuntia terävästi tarkastelevista esseistään. Tehtävä, jonka kirjoittajat ovat itselleen asettaneet, propagandan historian piirtäminen kivikaudesta nykyaikaan, ei ole helppo, mutta kirjoittajakaksikko onnistuu erinomaisesti. Kirjoittajat aloittavat kertomalla, mitä he ymmärtä-

vät propagandan olevan, nimittäin tarkoituksellista ja tavoitteellista massoihin vaikuttamista. Sen jälkeen teos etenee pääosin kronologisesti antiikista aina uuteen aikaan asti ja tarkastelee propagandan ilmentymiä historian eri aikakausina sekä tekniikan muutuvia vaikuttamisen keinoja. Vaikka kirjoittajat itsekin toteavat, että propaganda ilmiönä on yhtä vanha kuin ihmislaji, he ajoittavat propagandan ”synnyn” 1600-luvulle, jolloin ilmiö sai nimensä. Tekijöiden mukaan ensimmäisenä ”täysimittaisena propagandasotana” voidaan pitää kolmikymmenvuotista sotaa, joka oli ensimmäinen laajamittaisempi konflikti, joka käytiin painokoneen tultua käyttöön.

Kirjan laajuudesta reilut kaksi kolmasosaa käsittelee propagandan merkitystä historiassa 1600-luvulta nykypäivään saakka. Kirjoittajat osoittavat mielenkiintoisesti, miten tietyt propagandistisen vaikuttamisen peruspiirteet ja teemat toistuvat vuosikymmenestä, jopa vuosisadasta toiseen, kuten vaikkapa kolmikymmenvuotisessa sodassa käyttöön tulleet iskeväsanomaiset lehtiset, joiden vastineita on käytetty myös monissa 1900-luvun sodissa. Myös visuaalinen kärsimyskuvasto on ollut keskeisiä vaikuttamisen instrumentteja aina valistusajalta nykypäivään ja kauhupropagandan perusteena toimivat kauhutarinat kenties vieläkin pidempään.

Kirjoittajat tuntevat aiheensa ja tarjoavat lukijoilleen monenlaisia näkökulmia siihen. Teoksen toisen osion pääluvut jakautuvatkin lukuisiin alalukuihin, jotka käsittelevät propagandaa eri valtioiden tai teknisten innovaatioiden kautta. Pääosa alaluvuista puoltaa paikkaansa ja tarjoaa lukijalle kiintoisia avauksia. Yksi näistä on venäläisen visuaalisen viestinnän historian käsittely pilapiirrosten roolia propagandavälineinä käsittelevässä luvussa. Aikaisemmissa propagandahistoriallisissa teoksissa ei käsittäkseni ole tuotu esille esimerkiksi niin sanottuja ROSTA-ik-

kunoita (*Rossiiskoe Telegrafnoe Aganstvo*, Venäjän uutispalvelu Moskovassa) joilla on pitkä historia ja merkittävä rooli osana venäläistä viestintäperinnettä. Myöskin Ranskan vallankumouksen propagandistiset ulottuvuudet niin musiikin, maalaustaiteen kuin sanomalehdistönkin saralla tulevat mainituksi. Tekijät tuovat myös onnistuneesti esille, miten ”propagandan mestariksi” mainittu Napoleon kyllä toteutti propagandakampanjoita lukuisin eri välinein, mutta keksi lopulta varsin vähän mitään uutta ja omaperäistä.

Joissakin kohdin jää vaikutelma, että tekijät ovat olleet liiaksi teemansa kuljetettavina, koska sama teema toistuu lukuisia kertoja vain muutaman sivun välein, kuten vaikkapa Britanniassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen vallinnut ”propagandakrapula” (s. 109 ja s. 125).

Paikoitellen myös lukuisat ajalliset siirtymät, joita tekijät käyttävät osoittaakseen esimerkiksi jonkin tietyn propagandateeman tai -tekniikan toistuvuutta eri aikakausien konflikteissa, häiritsevät tekstin soljuntaa. Hyvä esimerkki tällaisesta ongelmasta on teoksen toisessa osassa oleva, kuvataidetta ja propagandaa käsittelevä lyhyt osuus. Mainintoja kuvataiteen käytöstä propagandan välineenä on teoksessa ollut taajaan tätä ennenkin, muun muassa antiikin ajasta puhuttaessa sekä aivan kuvataideosion edellä olleissa, Ranskan vallankumousta käsittelevissä osioissa. Sen sijaan, että Napoleonista hypätään takaisin antiikkiin, olisi taidetta koskevat tietosisällöt kenties voitu luontevammin nivoa kulloisenkin aikakautensa yhteyteen. Nöyrä toive kustantamon suuntaan: huolellisessa kustannustoimituksessa tällaiset ongelmat samoin kuin pikku huolimattomuudet, kuten Hitlerin suosikkiarkkitehdin nimeäminen Alfred Speeriksi (s. 92), olisivat karsituneet.

Harvoin tulee eteen tietokirjoja, joiden loppuun lukemisen kanssa viivyttelee, jotta kirjaa riit-

täisi vielä seuraavallekin päivälle. Pitkäsen ja Sutisen kirja on yksi tällaisista. Teoksen runsas tietosisältö on pakattu kompaktiin muotoon, ja kirjoittajien kiihkottoman esseistinen tyyli kuljettaa lukijaa taidokkaasti halki propagandan vuosisatojen. Ajoittain kirjoittajat yltyvät todella nautinnollisen korkeatasoisiin suorituksiin tiivistäessään jotain olennaista propagandan luonteesta. Propagandasta on kiistatta kirjoitettu paljon ja kirjoittajat itsekin toteavat tämän. Tuore ”propagandan elämäkerta”, kuten tekijät kirjaa nimeävät, ei välttämättä tuo paljon uutta faktatietoa, sen ansio on onnistunut tiivistäminen. Helppolukuisen kokonaisuuden luominen laajasta aiheesta ei kaikilta onnistu.

OLLI KLEEMOLA

Kirjoittaja on valtiotieteiden tohtori ja propagandaan erikoistunut historioitsija.